

1. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Соціально-психологічні основи управлінської діяльності керівника//Актуальні проблеми психології. Т.І. : Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. -К. : Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України,2001, частина 2.-С.221-229.

2. *Криворучко Л.* Ефективен ли ваш спосіб підбору персонала//Отдел кадров.- 2002, №16.

3. *Моргунов Е.* Управление персоналом: исследование, оценка, обучение.-М., 2000.-264 с.

4. *Шейнис М. Ю.* Рабочая книга психолога организации.- Самара, 2001.-224 с.

5. *Обозов Н. Н., Щекин Г. В.* Психология работы с людьми.-К.:МАУП,1994.-136 с.

6. *Лозниця В. С.* Психологія менеджменту. Теорія і практика : Навчальний посібник. - К. : ТОВ "УВПК"-Екс об", 2001.-512 с.

7. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Психологія управління: Навчальний посібник. -Івано-Франківськ: "Плай",2001.-695 с.

8. *Тарасов В.* Персонал-технология: отбор и подготовка менеджеров.-Ленинград,1989.

9. *Каруленко Н.* Критерии подбора персонала//Работа и учеба.-2004, №9.

The article is devoted to the problem of the psychological peculiarities of manager's job concerning choosing the staff in the organization: social-psychological paradigm. The methods of professional choosing, the criteria of choosing the staff, the tasks of the personal manager are enlightened. Special attention in manager's job is paid to the questions of inner and outer staff choosing in the job market.

Циганець В. В.

ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНА ЕКОНОМІКА — ПЕРСПЕКТИВНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

В статті співставлено наукомісткий сектор економіки високорозвинутих країн світу та України. Виявлено постіндустріальні тенденції взаємозв'язку економічного зростання та накопичення капіталу. Охарактеризовано інноваційний тип розвитку як фундамент конкурентоспроможної економіки. Подано структуру інноваційної моделі соціально-економічних трансформацій, розглянуто стратегії та державну політику активізації інноваційної діяльності. Проаналізовано інноваційний потенціал та основні проблеми і перспективи становлення інноваційно-орієнтованої економіки в Україні.

Ключові слова: *інновації, капітал, економічні трансформації, постіндустріальне виробництво.*

I. Вступ. Держава, яка прагне інтеграції у глобальне високотехнологічне конкурентне середовище (у випадку України – вступ до Європейського союзу, СОТ, НАТО), проголошує пріоритетом соціально-економічного розвитку саме інноваційну стратегію. У цьому відношенні альтернативи бути не може, тут не йдеться про вибір, а швидше про об'єктивну необхідність подібної суспільно-економічної трансформації.

Особливості постіндустріального способу виробництва та економічна глобалізація за-

галом зумовлюють пошук нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища. Сьогодні країни змушені здійснювати пошук прийнятної моделі економічного розвитку, яка б забезпечувала національну конкурентоспроможність і орієнтувала національну економіку на довгострокове зростання.

Концепція національної конкурентоспроможності ґрунтується на ефективному використанні у світовому поділі праці порівняльних переваг національних економік для експорту продукції до країн, де таких переваг немає, і імпорту продукції з країн, які мають переваги в порівнянні з національною економікою країни-імпортера. Друга половина ХХ століття характеризувалася переходом від статичних порівняльних переваг, які є природно заданими для країни, до динамічних, які впливають із здійснення національним урядом та корпоративним сектором конкурентної політики. Тому саме інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку.

II. Постановка завдання. У рамках даного дослідження автор спробує виявити постіндустріальні тенденції взаємозв'язку економічного росту та накопичення людського, фізичного і природнього капіталу в розвинутих та

малорозвинутих країнах з тим, щоб обґрунтувати інноваційно-орієнтовану економіку як єдино прийнятну модель соціально-економічного розвитку за умов переходу до інформаційного суспільства.

III. Результати. Як відомо, для розвинених країн світу характерним є потужне впровадження новітніх технологій та високоінтелектуальних продуктів. У результаті питома вага природоексплуатуючих галузей за витратами і результатами на тлі невиробничого сектору відчутно спадає. Зокрема, вже у 1983 році в США більше 50% ВВП було пов'язано з інформаційними технологіями. Натомість питома вага гірничодобувної промисловості, сільського та лісового господарства з врахуванням імпорту в 1989 році складала лише 12% [1,16]; в 1999 році частка капіталовкладень в ІТ зросла до 38% від ВВП (пор.: 1970 р. – 6-8%) [2, 115]. Сьогодні у розвинутих країнах світу біля 85-90% приросту ВВП забезпечується через виробництво та експорт наукоємної продукції [3, 112].

Структуру народного господарства України ще декілька років тому можна було охарактеризувати як модель економічного спаду внаслідок технологічної неоднорідності структури економіки з гіпертрофовано розвиненими сировинним сектором та сектором оборони, орієнтацією промисловості на виробництво засобів виробництва, відставанням наукоємних виробництв. Але й на сьогодні в Україні спостерігається суттєва диспропорція обсягів виробництва науко- і технологічних галузей у порівнянні з базовими. Частка ВВП, спрямованого на розвиток науки, за період 1990-2000 рр. стійко зменшувалася з 3,07% до 0,34% [2, 119], а частка вітчизняної наукоємної продукції на світовому ринку високих технологій становить лише 0,1% [3,113]. Достатньо порівняти обсяги фінансування наукових досліджень України (за 1990-2003 рр.) і деяких транснаціональних корпорацій (за 1997 р.), щоб переконатися в тому, наскільки величезна прірва розділяє світову та вітчизняну науку (рис. 1):

Загалом постіндустріальна парадигма суспільно-економічного розвитку ламає уявлення про те, що природний капітал є фундаментом економіки та економічного прогресу.

Виробництво будь-якої речі після двох століть технологічної революції не являє собою реальну економічну проблему. Тому само по собі виробництво в його індустріальному

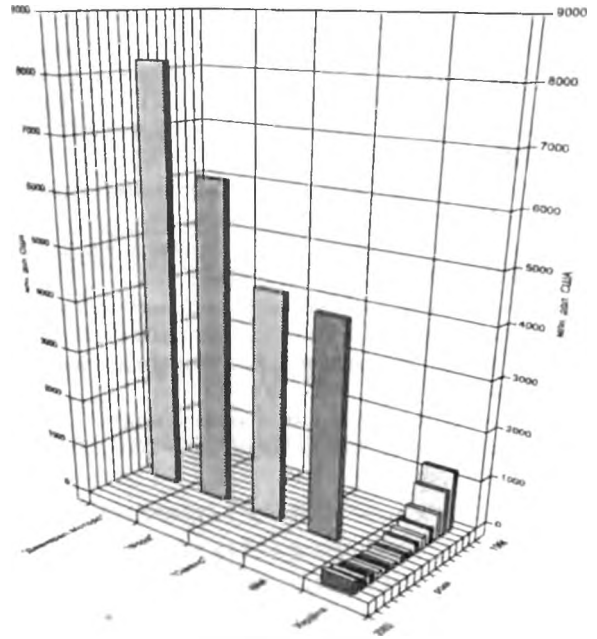

Рис. 1. Обсяги фінансування наукових досліджень України та провідних корпорацій світу (на основі статистичних даних з джерел [4, 5])

розумінні є лише передумовою сучасної економіки. Базовою проблемою постає перетворення товару в предмет споживання. Для споживача це є проблема вибору з численних марок конкретного товару на тлі практично однорідних затрат праці на його виробництво. При новій економіці виробляється не річ (шампунь, сорочка, автомобіль), а її образ (впевненості, стильності, респектабельності). Тому за постіндустріального виробництва виникає і нова концепція ціноутворення, при якій ціна є вже не стільки функцією вартості трудових затрат праці (марксизм), не суб'єктивної вартості споживання (маржиналізм), і не мінової вартості на ринку (монетаризм), але актуалізується функцією образу вартості як імперативу віртуального виробництва та проголошує ціну товару як вартості суспільно необхідних затрат інформації на формування образу товару в суспільній свідомості [6, 131].

Природні ресурси можуть бути джерелом постійного доходу лише у випадку їх раціонального використання або використання на певному стійкому рівні. Факти свідчать, що в багатьох країнах поступове зниження темпів економічного росту пов'язане саме з природним багатством цих країн та з періодичними бумами, які виникали, наприклад, внаслідок виявлення пластів цінної руди або нафти.

Професор Ісландського університету Торвальдур Гілфасон у своїй статті [7], присвяченій країнам з перехідною економікою, показав, що такі буми справді роблять країну на певний період багатого, *але роблять це за рахунок зниження економічного росту в довгостроковій перспективі*. Такої ж думки дотримується ряд провідних європейських учених-економістів [8;9].

Поглянемо на рис. 1. Пряма AD показує стійке економічне зростання в довгостроковій перспективі. Ламана BEF показує зміну економічного зростання з моменту, коли в точці В у країні виявляють нове джерело природного багатства. Темпи виробництва стрімко зростають (BE), але надалі їх динаміка поволі загасає (EF) з причин, які будуть наведені нижче. Пряма CF описує ситуацію, за якої природне багатство викликає вже зниження рівня добробуту нації.

Обсяг національного виробництва

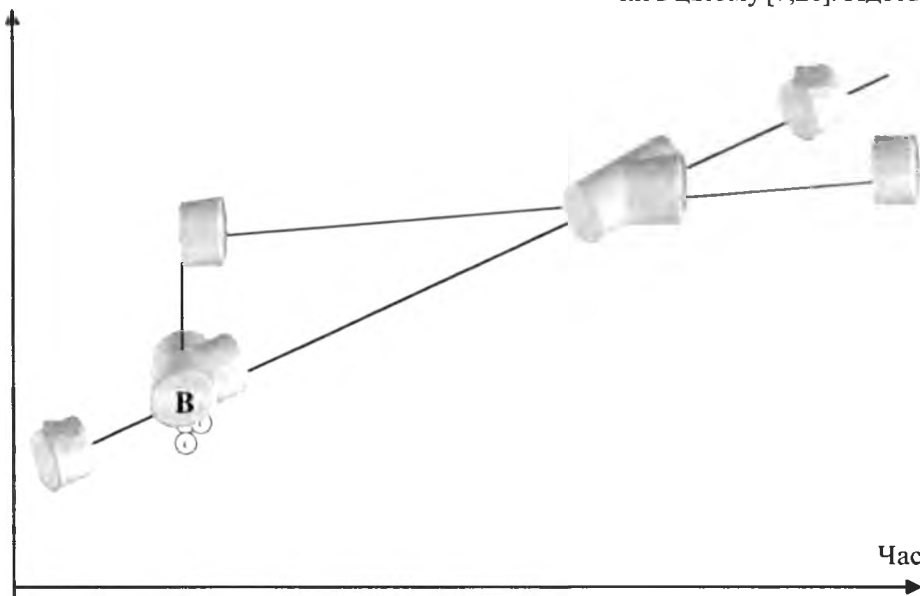

Рис. 2. Природне багатство та економічний ріст [7,2]

Приблизні оцінки національного багатства за 1995 рік були опубліковані Світовим банком. Оцінка була зроблена без врахування паритету купівельної спроможності та охоплювала більшість країн з перехідною економікою (табл.1).

Як бачимо, національне багатство країн з низьким рівнем доходу (але високою часткою сільського господарства в робочій силі та значною часткою природного капіталу) ста-

новить менше однієї десятої частини даного показника країн з високим показником доходу. Можна показати зворотній зв'язок між економічним ростом та сировинно-орієнтованою економікою у світовому масштабі: в 43 країнах, в яких частка сільського господарства в 1960-1997 рр. складала менше 10%, середньорічні темпи приросту виробництва в розрахунку на одну особу сягали 2,1% в порівнянні з 1,2% приросту в 41 країні з аграрною часткою від 10 до 20% ВВП та 0,5% - в 78 країнах з часткою агросектору у ВВП від 20% і більше.

Професор Гілфасон робить цікавий висновок: занадто висока залежність від природних ресурсів призводить до пошуку ренти (= > зростання корупції) та інфляції внаслідок політичної нестабільності, дестимулює отримання освіти, зменшує фактичні збереження держави, скорочує її зовнішньоторговельний баланс та перешкоджає відкритості економіки в цілому [7,26]. Йдеться

насамперед про те, що економічному росту шкодить не стільки сама по собі наявність природних ресурсів, скільки неспроможність державних органів впоратися з проблемами, які викликані таким достатком.

Інший відомий економіст Вільям Істерлі в пошуках моделі економічного зростання переконливо доводить неспроможність вирішення даної проблеми лише в рам-

ках подолання дефіциту фінансування та накопичення капіталу, стверджуючи, що не існує універсальних типових шляхів для піднесення економіки. В своїй книзі "The Elusive Quest for Growth" [11], Істерлі висвітлив причини провалу політики МФО стосовно надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються (т. зв. «структурні перетворення без перетворень»); описав ряд інших прикладів, які показали, що самі по собі інвестиції в капітал не призводять до економічного зростан-

Структура національного багатства в країнах з перехідною економікою [10]

	Сукупне національне багатство в розрахунку на одну особу (тис. дол. США)	Людський капітал (% від сукупного багатства)	Фізичний капітал (% від сукупного багатства)	Природний капітал (% від сукупного багатства)	Частка с/г в робочій силі, %
Албанія	33	74	15	10	55
Азербайджан	14	67	25	6	31
Білорусь	53	79	11	10	20
Болгарія	23	61	15	24	13
Чехія	50	65	15	19	11
Естонія	55	72	14	15	14
Грузія	16	63	28	6	26
Угорщина	63	71	16	12	15
Казахстан	31	79	19	1	22
Киргизстан	14	55	23	24	32
Латвія	35	66	20	12	16
Литва	24	64	30	9	18
Молдова	22	77	19	4	33
Польща	50	56	13	31	27
Румунія	17	70	17	13	24
Росія	98	15	15	70	14
Словаччина	33	78	17	5	12
Словенія	111	67	16	16	6
Туркменістан	29	23	15	63	37
Україна	30	77	17	6	20
Узбекистан	15	69	19	12	35
Югославія	71	18	54	28	30
В середньому	40	62	20	18	23
Країни з високим рівнем доходу на одну особу	436	68	16	17	6
Країни з низьким рівнем доходу на одну особу	21	51	17	32	66
Країни - експортери сировини	27	36	20	43	-

ня. В центрі кожної моделі суспільного розвитку має знаходитись саме людський фактор. Відомий економіст, немов заклинання, майже на кожній сторінці повторює одну й ту саму фразу: «люди реагують на стимули», маючи на увазі знову ж таки грамотну державну політику та дієву систему мотивації виробництва й організації праці.

Моделі та механізми економічного розвитку самі по собі не гарантують економічного зростання, але їх мета – вказати, яким чином суспільство може досягти поставлених завдань. Вона розвивається, і цей розвиток не завжди адекватно інтерпретують канони економічної теорії. Економічні категорії також еволюціонують, трансформуються з тим, щоб

надати змогу суспільству побудувати нову актуалізовану модель економічного зростання. Згадаємо, яким чином відбувалася протягом декількох століть трансформація фундаментальної категорії “капітал” від поняття суто як матеріальних засобів виробництва до невиробничої сфери та інтелектуальної власності.

Якщо при індустріальному способі виробництва в економічній науці домінували концепції на зразок теорії трудової вартості, де робилися акценти на капіталі та праці, то при скороченні робочого часу та із зменшенням ролі робітника виробничої сфери зростала роль інформації та знання. Свого часу це чітко зауважив Д. Белл: “Коли знання у своїй систематичній формі долучаються до практичної переробки ресурсів (у вигляді винаходу або організаційного удосконалення), можна стверджувати, що саме знання, а не праця виступають джерелом вартості”, “...знання та способи їх практичного застосування заміщують працю як джерело доданої вартості” [12]. Таким чином з середини минулого століття економісти-теоретики все частіше звертали-ся до вивчення інформаційних впливів на розширене відтворення.

Об’єктивність постіндустріального виробництва та економічна глобалізація загалом зумовлюють пошук нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища. Досвід останніх десятиліть ведення економіки в розвинутих країнах дає змогу зробити певні висновки щодо змісту основних чинників конкурентоспроможності національної економіки. Серед них найчастіше зазначаються наступні:

- ефективна координація та співпраця між транснаціональними корпораціями (ТНК) та країнами, в яких здійснюється їхня діяльність; орієнтація державної політики на консолідацію суб’єктів економічних відносин в межах країни, а також стимулювання виходу корпорацій на світову арену;

- моніторинг та визначення урядом критичної межі, за якою збільшення прибутковості окремих суб’єктів всередині країни починає погіршувати умови роботи інших, внаслідок чого виникає загроза пригнічення розвитку перспективних напрямів;

- відстеження з боку урядів та передбачення загроз, які виникають внаслідок підвищення відкритості економіко-правового середо-

вища, з запровадженням важелів, які дозволяють нівелювати негативні для економіки наслідки;

- посилення уваги до механізмів інноваційно-промислової політики, покликаних забезпечувати конкурентоспроможність в стратегічній перспективі;

- поширення політики сприяння розвитку людського капіталу [4].

Сьогодні країни змушені здійснювати пошук прийнятної моделі економічного розвитку, яка б забезпечувала національну конкурентоспроможність і орієнтувала національну економіку на довгострокове зростання.

Перерахуємо основні риси економіки сучасної держави, пріоритетом політики якої є інноваційна стратегія розвитку:

- відтворювальний процес орієнтований на досягнення високої технологічної конкурентоспроможності країни за рахунок наукомістких виробництв;

- існує соціально-економічна інфраструктура, яка відповідає завданням зростання технологічної конкурентоспроможності рівню найбільш розвинутих країн світу;

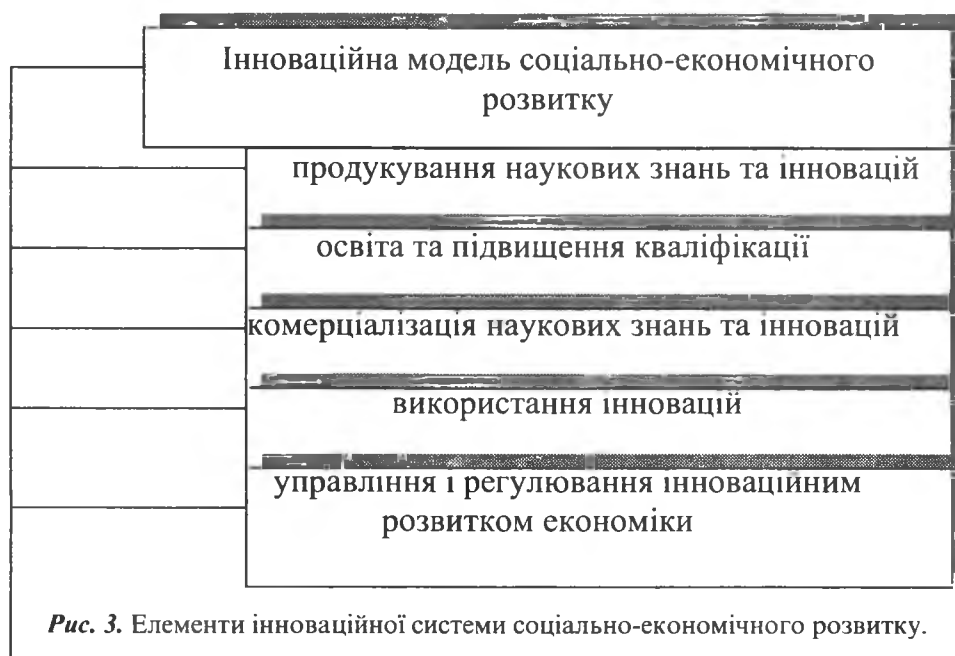
- наявний технологічний і виробничий потенціал – матеріальні і людські ресурси, які здатні забезпечити випуск конкурентної високотехнологічної продукції.

Інноваційний розвиток можна охарактеризувати як процес структурного вдосконалення національної економіки, який досягається переважно за рахунок практичного використання нових знань для зростання обсягів суспільного виробництва, підвищення якості суспільного продукту, зміцнення національної конкурентоспроможності та прискорення соціального прогресу в суспільстві.

Головні елементи інноваційної моделі соціально-економічного розвитку зображені на рисунку 3.

Кожна з наведених систем відіграє свою роль у функціонуванні інноваційної моделі, без жодної з них неможливо досягти позитивних результатів. Та особлива роль відводиться системі управління і регулювання інноваційного розвитку як на державному, так і на галузевому, регіональному рівнях, а також безпосередньо на рівні підприємств і організацій. Зокрема, від державної політики залежать можливості і темпи розвитку всіх інших складових моделі. Причому для інноваційної моделі характерна переорієнтація державно-

го впливу від прямого втручання в економічні процеси до переходу на більш ефективні методи опосередкованого впливу: створення умов для зростання ринкового попиту на інновації; сприяння розвитку підприємництва та конкурентного середовища загалом; надання пріоритетної підтримки розвитку науки і освіти; забезпечення захисту інтелектуальної власності; забезпечення підвищення якості робочої сили та випереджаючої динаміки зростання її вартості.

Світовою практикою напрацьовано три типи стратегій інноваційного розвитку:

- стратегія перенесення, яка полягає у використанні зарубіжного науково-технічного потенціалу і перенесенні його досягнень на терени власної економіки;
- стратегія запозичення, сутність якої полягає в освоєнні виробництва високотехнологічної продукції, що вже вироблялася в інших країнах, шляхом використання власної дешевої робочої сили та існуючого науково-технічного потенціалу;
- стратегія нарощування, при якій використовується власний науково-технічний потенціал, залучаються іноземні вчені й конструктори, досягається інтеграція фундаментальної та прикладної науки [3, 115].

Як зазначено в Стратегії соціально-економічного розвитку України до 2015 року, домінуючим для України повинен стати шлях розвитку, що ґрунтується на використанні стратегії нарощування інноваційного потен-

ціалу на заздалегідь визначених державою пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу. У зв'язку з цим вітчизняна наука має бути визнана вищим національним пріоритетом, ресурсне забезпечення якого слід здійснювати першочергово.

Інноваційно-орієнтована економіка потребує також специфічних підходів для визначення і реалізації державної політики. Ці особливості в узагальненому вигляді зводяться до:

- орієнтації політики на забезпечення паритетності зусиль держави і ринку для отримання максимального результату від знань;
- об'єднання соціально-політичних, наукових, освітніх, економічних, екологічних та інших інтересів суспільства навколо національної ідеї;
- створення умов для розвитку приватного інвестування, економії ресурсів і коштів, зростання виробництва на інноваційній основі;

- створення сучасної інфраструктури інноваційної сфери, забезпечення державної відповідальності за підготовку кадрів для потреб інноваційної економіки.

Україна має всі необхідні передумови для розбудови інноваційної економіки. Кожна зі складових такої економіки у нас розвинута більшою чи меншою мірою і має суттєвий потенціал для розвитку. Проте він ще використовується безсистемно, не налаштований на створення нових конкурентних переваг на ринках, а тому не трансформується у високу якість зростання.

Незважаючи на те, що в останні роки спостерігалися певні позитивні зміни в економіці України, а у 2002-2003 році вперше темпи зростання машинобудування перевищили загальні темпи зростання, питома вага високотехнологічних галузей у промисловості залишається набагато нижчою, ніж у розвинутих країнах Західної Європи та в більшості країн-кандидатів на вступ до ЄС.

Зростання капіталовкладень не супроводжується адекватною технологічною модернізацією та структурною перебудовою, обсяги виробництва високотехнологічної продукції залишаються вкрай низькими.

будівних держав світу. Вітчизняна продукція енергетичного машинобудування займає одне з передових місць.

В українській економіці зберігається вкрай низький рівень наукового забезпечення цілої

Табл.уця 2.

Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств [3]

	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.
Кількість підприємств, що впроваджували інновації	1491	1503	1506	1238
В % до загальної кількості підприємств	14,8	14,3	14,6	12,7
Кількість освоєних нових видів техніки, найменувань	631	610	520	710
Кількість впроваджених нових технологічних процесів	1403	1421	1142	1482
З них ресурсозберігаючих техн. процесів	430	469	430	606

Одним із найважливіших показників інноваційності економіки є частка підприємств, що впроваджують інновації. За даними Держкомстату України у 2000-2003 рр. впровадженням інновацій у промисловості займалося у середньому 14-18% загальної кількості промислових підприємств (див. табл. 2), що набагато менше, ніж у провідних країнах ЄС, де це значення коливається у межах 60-70%. У той же час необхідно зазначити, що рівень інноваційної активності зріс приблизно на 40% у порівнянні із кризовим 1999 роком. Дещо активізувалась робота підприємств із технічного переоснащення виробництва. У порівнянні з кінцем 1990-х років кількість підприємств, що здійснювали механізацію та автоматизацію виробничих процесів, зросла більш ніж на чверть.

На загальнодержавному рівні спостерігається стійка тенденція до скорочення частки ВВП, що виділяється на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), що не відповідає стратегії розвитку країн, спрямованої на збільшення значень відповідного показника.

Слід відзначити певні досягнення окремих підприємств, які мають передові технології виробництва. Так, Україна належить до восьми країн світу, що мають необхідний науково-технічний потенціал для створення і виробництва найсучасніших моделей авіаційної техніки, входить до десятки найбільших судно-

низки галузей вітчизняного виробництва. У провідних галузях промисловості, які випускають три чверті товарної продукції, відношення витрат на НДДКР до вартості товарної продукції складає менш ніж 0,4%, а у деяких галузях воно є меншим за 0,05%. При цьому понад 60% коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю нового обладнання, в той час як на закупівлю прав на той чи інший вид інтелектуальної власності було витрачено менше 5% відповідних асигнувань, а на виконання НДДКР кошти витрачало лише кожне четверте з інноваційних підприємств.

Занадто повільно йде переорієнтація виробничого потенціалу на новітні технології з метою подолання технологічного відставання від світових лідерів. Воно суттєво збільшилося за останнє десятиліття. На жаль, пріоритет державної фінансової підтримки насправді надається галузям первинної переробки сировини. У ці галузі вкладається до 70% бюджетних коштів, в тому числі в паливну промисловість і чорну металургію — понад 50%. В той же час частка машинобудування в товарній продукції промисловості скоротилася з майже 30% у 1990 р. до близько 10% у 2001 р., а у кризовому 1998 р. дорівнювала всього 8,3%.

Для більшості існуючих виробництв використання інновацій ще не стало головним фактором розвитку. Це має цілу низку при-

чин, головними з яких є брак вільних обігових коштів для модернізації виробництва та недостатньо ефективна державна політика у галузі підтримки інновацій.

За загальним рівнем інноваційної активності Україна значно відстає від країн ЄС. Стосовно окремих індикаторів викликає особливе занепокоєння рівень фінансування венчурних підприємств та рівень патентування. Фінансові можливості венчурного фінансування залишаються вкрай обмеженими. Як свідчать опитування керівників підприємств та дані Держкомстату, підприємці та менеджери покладаються здебільшого на власні фінансові ресурси у проведенні інноваційної діяльності, а не на підтримку спеціалізованих фінансових інститутів.

Доступ до системи Інтернет залишається вкрай обмеженим для більшості громадян. Це відбувається на тлі високого рівня витрат на сучасні телекомунікаційні технології (якщо розглядати частку таких витрат у ВВП, то вона становить майже 80% від середнього рівня країн ЄС). До такого становища призводить те, що країні доводиться імпортувати лівову частку необхідного обладнання та програмного забезпечення.

Сучасна економіка України все більше залежить від імпорту нових технологій, у той час як в експорті переважає продукція із відносно невисокою часткою доданої вартості. Це робить становище країни вкрай нестабільним. Вона стала об'єктом постійної загрози із боку менш розвинутих країн, що починають активно діяти на тих самих ринках, що і Україна.

Для обґрунтування необхідних заходів, які мають сприяти розбудові в Україні інноваційної моделі економічного розвитку, важливо визначити системні труднощі і бар'єри на цьому шляху. Найсерйозніші з них знаходяться в підприємницькому секторі. Зокрема, до них відносяться наступні:

- структурна деформованість економіки України, домінування в ній сировинних галузей і галузей з низьким рівнем обробки, які природно мають порівняно низький потенціал інноваційної активності і ефективності;

- практично відсутній попит на високотехнологічну вітчизняну продукцію на внутрішньому і особливо зовнішньому ринках;

- неадекватність системи організації виробництва і рівня менеджменту завданням інноваційного розвитку;

- відсутність системи підвищення кваліфікації і досвіду організації праці робочої сили в умовах інноваційного розвитку;

- відсутність на підприємствах ефективних структур, що спеціалізуються на зборі, зберіганні, обробці науково-технологічної та економічної інформації з метою її оперативного використання;

- відсутність досвіду дієвого захисту інтелектуальної власності, а також об'єктивної інформації про наявний інтелектуальний потенціал країни;

- у своєму інноваційному розвитку вітчизняні підприємства вимушені розраховувати в основному на власні фінансові ресурси, в Україні як державні, так і недержавні фінансові інституції дуже слабо орієнтовані на інвестування інновацій.

Наявність диверсифікованої промисловості зі значною часткою високотехнологічних галузей, розгалуженої мережі наукових інституцій дають підстави для забезпечення переходу від початкових конкурентних переваг (дешева робоча сила, дешеві й багаті природні ресурси) до створення тих конкурентних переваг, що формують інноваційну додану вартість (продаж високотехнологічних продуктів та послуг, ліцензій, тощо).

Незважаючи на досить високий рейтинг України у групуванні країн за індексом спроможності до інновацій згідно зі Світовим звітом про конкурентоспроможність (38 місце з 80 країн у 2002 р.), за індексом розвитку технологій вона лише на 72 місці, інформаційно-комунікаційних технологій - на 67, а зростання конкурентоспроможності - на 77 місці. Це обумовлено, у першу чергу, низькою якістю підприємницького середовища, руйнівним впливом державних субсидій на конкуренцію, низьким рівнем розвиненості маркетингу.

Наша країна займає досить високе місце в обстеженні ООН щодо індексу розвитку людського потенціалу (75 місце з 175 країн у 2001 р.). За даними ООН, індекс рівня освіти населення України становив 0,93 і дещо перевищував середній індекс країн Східної Європи та СНД (0,92). Однак внаслідок економічної кризи можливості здобуття якісної освіти та підвищення кваліфікації суттєво звузилися. Вища освіта все більшою мірою стає платною, а отже, недоступною для сімей з рівнем доходу за межею бідності (27,2% сімей у 2002 р.).

Інформаційна сфера України має унікальний кадровий ресурс. Щорічно вищі навчальні заклади випускають 50 тис спеціалістів з інформаційно-комунікаційних технологій. За кількістю сертифікованих програмістів Україна займає четверту позицію у світі після США, Індії та Росії. Однак основні параметри цієї сфери значно відстають від розвинутих країн. За оцінками Міжнародного телекомунікаційного союзу, Україна перебуває лише на 84 місці серед 178 обстежених країн за доступом населення до телекомунікаційних технологій. Обсяг експорту комп'ютерних послуг становив, за даними Держкомстату, лише 12,2 млн. дол. США або 0,3% від загального обсягу експорту послуг за 2003 р.

Враховуючи курс на європейську інтеграцію України та амбітне завдання ЄС перетворитися до 2010 р. у найбільш конкурентоспроможну й динамічну економіку знань у світі, наша країна не може не прийняти для себе основні засади цієї стратегії ЄС як платформи для інтеграції та подолання існуючого економічного й технологічного розриву з країнами-членами ЄС. Від швидкості просування у цьому напрямі значною мірою залежать терміни та формат інтеграційних процесів, перспективи України у глобальному світі.

IV. Висновки. У результаті аналізу існуючих моделей соціально-економічного розвитку виявлено постіндустріальні тенденції взаємозв'язку економічного росту та накопичення капіталу. За глобалізації та переходу до інформаційної економіки конкурентоспроможна економіка орієнтується на перманентний розвиток людського капіталу та інноваційної діяльності як єдино прийнятній стратегії соціально-економічних трансформацій. Дослідження інноваційного потенціалу України, незважаючи на численні проблеми, говорить про досить реальні перспективи нашої держави зайняти гідне місце в сучасній економіці знань.

1. Трансфер технологій и эффективная реализация инноваций / Под ред. Н.М. Фонштейна. – М.: АН, 1999. – 296 с.

2. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А. С., Гесць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П. – Київ.: Знання України, 2002.

3. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Гесць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

4. Перспективи інноваційного розвитку України: 36 наук. ст. за ред. Я. А. Жаліла. К.: Альтерпрес, 2002. – (Сер. «Безпека економічних трансформацій»; Вип. 21). Електронна версія: <http://www.niss.gov.ua/table.htm>.

5. Науково-технічний потенціал України: стан, проблеми, перспективи розвитку. – К.: ЦДПІН, 2000. – 50 с.

6. Циганець В. Трансформація капіталу за переходу до інформаційної економіки // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інвестиційні стратегії сталого розвитку». – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – Том II. – 172 с.

7. Gylfason, T., CESifo Working Paper, No. 313, July 2000.

8. Sachs, J.D., Warner, A.M. (1995a) Natural Resource Abundance and Economic Growth, NBER Working Paper, 5398.

9. Gylfason, T., Herbertsson, T.T., and Zoega, G. (1999) A Mixed Blessing: Natural Resources and Economic Growth, *Macroeconomic Dynamics*, 3, June, 204–225.

10. World Bank (1999) World Development Indicators, Washington, World Bank.

11. Easterly, William, «The Elusive Quest for Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics». MIT Press, 2001.

12. Чухню А. Інтелектуальний капітал: сутність форми та закономірності розвитку // Економіка України. – 2002. – №11, ст. 50.

In this work some scientific aspects of economic sectors of highly-developed countries of the world and Ukraine were compared. Some postindustrial tendencies of the correlation of economic increase were revealed as well as the capital accumulation. Some characteristic features of the innovatory type of development were given including its fundamental competition of economics. We see the structure of innovatory model of social-economic transformations, different strategies and state policy of innovatory activities. Innovatory potential was analysed plus basic problems of innovatory economics in Ukraine were revealed.